

Ricard Martínez i Muntada:

“La transició va frustrar moltes expectatives de transformació social profunda”

De les moltes llacunes que té l'estudi sobre la nostra història recent, segurament una de les més clamoroses és l'oblit -o, pitjor encara, l'estigmatització- que han patit els projectes militants d'esquerra radical sorgits a partir dels anys seixanta. Un grup d'antics membres d'una de les organitzacions que va formar part d'aquest espai polític, la Lliga Comunista Revolucionària (LCR), s'ha proposat cobrir parcialment aquest buit. El resultat és el volum col·lectiu 'Historia de la Liga Comunista Revolucionaria (1970-1991)', complementat pel web <http://historialcr.info>, que reuneix més de 500 documents digitalitzats de l'organització. Ens asseiem a conversar amb un dels autors del llibre, Ricard Martínez i Muntada, antic militant de l'organització, membre del moviment estudiantil dels anys vuitanta i que, com a historiador, ha escrit sobre el moviment veïnal. En l'actualitat, precisament, prepara una tesi doctoral sobre l'LCR.

Pau Casanellas
@twitter

Fins fa poc, no s'havia publicat gaire historiografia sobre l'esquerra revolucionària dels anys 60 i 70. A més, la que s'editava provenia de perspectives força discutibles...

El que ha dominat fins ara és la ignorància. La majoria de relats sobre l'època simplement ignoren que existissin aquestes organitzacions, la qual cosa no deixa de ser una certa injustícia històrica: en el moment que van tenir més força, van aplegar desenes de milers de militants, si bé es tractava d'una constel·lació molt complexa i fragmentada. Algun historiador ha indicat que aquestes organitzacions sumades eren, als anys setanta, la segona força de l'antifranquisme, després del Partit Comunista d'Espanya (i del PSUC a Catalunya).

D'altra banda, la majoria de les obres directament dedicades a aquest espai polític que s'han publicat des dels anys 90 estan marcades per la incomprensió: no entenen gaire l'objecte d'estudi i projecten tòpics i prejudicis. Moltes vegades, analitzen l'esquerra revolucionària des del camp del que s'entén com a possible en el moment en què s'escriu. Per exemple, en un moment en què l'ofensiva neoliberal estava en ple desenvolupament, qualsevol expectativa de transformació social profunda apareixia quasi com una patologia. Per comprendre totes aquestes organitzacions, cal emmarcar-les en un moment en què hi havia unes expectatives de transformació social molt generalitzades. Per tant, la seva opció era plenament racional.

Igualment, sovint es diu que es tractava d'associacions dogmàtiques i sectàries, una valoració que es basa en alguns

defectes realment existents, però que els sobredimensiona fins al punt de convertir-los en l'explicació fonamental d'aquestes organitzacions. Se les descriu com uns cossos estranys a l'antifranquisme que intentaven entrar-hi per assolir finalitats pròpies. En realitat, però, eren un producte de la lluita contra la dictadura. O, si es vol, n'eren cristallitzacions parcials.

De vegades, també s'ha dit que eren grups sense una implantació real entre la classe obrera. Què hi ha de cert?

Aquest és un altre dels tòpics més estesos: el que diu que eren organitzacions exclusivament o quasi exclusivament estudiantils. O de fills de papà que, malgrat que s'omplien la boca parlant de la classe obrera, en realitat no hi tenien res a veure. És fàcil comprovar que això no va ser així. És cert que algunes estructures van tenir uns orígens marcadament estudiantils, però d'altres, com l'Organització Revolucionària de Trabajadores (ORT) i l'Organización de Izquierda Comunista de España (OICE), van tenir un origen gairebé exclusivament obrer. Al llarg dels anys setanta, a més, moltes van prioritzar el treball en aquest entorn, i hi van anar adquirint una implantació considerable.

Fins a quin punt s'ha trencat amb aquestes visions, els últims anys?

Els últims temps, hi està havent iniciatives diferents, acadèmiques o no. El nostre llibre n'és un exemple, però, ja abans, s'havien editat dos volums amb una perspectiva semblant

sobre el Partit del Treball d'Espanya (PTE), que va ser l'organització d'esquerra revolucionària més important. També hi ha un seguit d'investigadors joves que estan treballant la història d'alguns d'aquests grups. A poc a poc, es va obrir una mica el camp.

Vosaltres reivindiqueu una història militant, però, alhora, no exempta d'autocrítica.

Per bé que tots els autors de l'assaig som antics militants de l'organització, no hem volgut fer un llibre de records, ni hagiogràfic o complaent. Volíem que tingués unes certes dosis d'autocrítica, que fos útil per al coneixement tant de l'LCR com del conjunt de l'esquerra revolucionària. De fet, està pensat com un primer pas en la construcció d'aquesta història.

Dins l'espai polític de l'esquerra revolucionària, quin rol creus que va jugar l'LCR? Quines van ser les seves aportacions principals?

Cal dir que va ser una organització numèricament modesta, segurament la quarta en nombre de militants en el moment més àlgid. La més nombrosa va ser el PTE, seguida de l'ORT, totes dues maoistes. Després, situàvem el Moviment Comunista (MC), també d'origen maoista, però que després va evolucionar.

Pel que fa als trets específics de l'LCR, segurament el més destacat va ser la preocupació per la democràcia interna, tot i que caldria veure fins a quin punt es va posar en pràctica. El referent ideològic de l'organització era el trotskisme, entès en un sentit laic (ens estimàvem més dir-nos marxistes revolucionaris). Teníem com a referent els comunistes que s'havien enfrontat a l'estalinisme i una de les nostres principals preocupacions era la dimensió democràtica del comunisme, tant en el projecte de societat pel qual es lluitava com en el funcionament

intern de l'organització. Totes les posicions discrepants que es donaven dins l'organització, fins i tot a la direcció, podien ser conegudes pel conjunt de la militància i els militants que tenien posicions minoritàries tenien dret a constituir-se en tendència.

Una altra de les peculiaritats de la Lliga va ser la insistència en la independència de classe: la idea que les organitzacions revolucionàries podien participar en fronts amplis sempre que no fos en coalició amb forces burgeses, perquè això podia provocar la subordinació a aquestes forces. Aquesta insistència va portar a no participar en els organismes unitaris de l'oposició que es van constituir els últims anys del franquisme, tant a l'Estat espanyol com a Catalunya. Posteriorment, però, es va fer una autocrítica sobre la no participació a l'Assemblea de Catalunya, perquè es va acabar veient que no sols va ser una plataforma superestructural, sinó que va tenir una base real i capacitat mobilitzadora.

Vist des d'ara, pot semblar que una de les potes coixes del conjunt de l'esquerra revolucionària d'aquells anys va ser la poca penetració de la perspectiva de gènere, de les teories i les pràctiques feministes. De totes maneres, especialment a partir de 1976, aquesta lluita va viure un moment d'auge. Fins a quin punt en va ser participis?

Dins el context de l'època, la Lliga va ser relativament avançada en aquest terreny, juntament amb d'altres organitzacions, en part gràcies als vincles internacionals que manteníem a través de la IV Internacional. La data de 1976 és important perquè és el moment d'eclosió del feminisme, que comença a generar pressió -en el bon sentit- a totes les organitzacions d'esquerra. Tot i així, és veritat que va ser un procés llarg. En el nostre cas, les dones de l'LCR van començar a desenvolupar aquest treball de cara enfora i també de cara endins, lluitant per *feminitzar* el partit (tot i que aquest concepte potser no es va utilit-

“

L'esquerra revolucionària va ser la segona força de l'antifranquisme, per darrere del Partit Comunista”

“L'assumpció de la perspectiva feminista va ser un dels aspectes que més ens va transformar personalment

”

FOTOGRAFIES:
VICTOR SERRI

zar fins entrats els anys vuitanta). El camí no va estar exempt de conflicte amb alguns homes del partit, que entenien que la revolució socialista ja ho solucionaria tot: es reconeixia que hi havia una opressió de les dones, perquè ho deien els clàssics del marxisme, però es considerava que era una cosa davant la qual no calia fer res perquè la revolució socialista la solucionaria.

Organitzativament, vam acabar creant una estructura autònoma de dones dins el partit, com ja havia fet l'MC. Això trenca amb el centralisme democràtic, ja que, en una estructura clàssica de partit comunista, és el Comitè Central qui, entre congrés i congrés, té l'última paraula sobre totes les qüestions. En canvi, en les qüestions de feminisme, es va decidir que fos l'estructura de dones la que tingués l'última paraula.

En el terreny més personal, recordo que l'assumpció de la perspectiva feminista va ser un dels aspectes que més ens va transformar personalment. Vaig sentir algunes contradiccions, perquè tots en tenim i en tindrem sempre, però sí que va ser un vessant especialment enriquidor de l'experiència militant.

Amb la institucionalització de la democràcia parlamentària, es va entrar en una etapa de desmoralització general i de frustració de les expectatives de canvi radical. Com va afectar, això?

Sobretot a partir de 1977, data de les primeres eleccions, tota l'esquerra revolucionària va entrar en crisi. No hi ha cap dubte que la transició va significar un canvi de règim, però, alhora, va enterrar moltes expectatives. Es va provocar una forta desmoralització en tots els sectors més actius de l'antifranquisme. La frustració de les expectatives de ruptura radical amb el franquisme implicava un trencament amb l'aparell de l'Estat i aquest no es va produir. Juntament amb això, la frustració de les perspectives d'una transformació social profunda o d'una revolució socialista va provocar el que es va etiquetar com a desencís (el *desencanto*), tot i que, com a concepte, no es va anomenar així fins una mica més endavant, cap al 1979. Això va afectar gran part de la militància d'esquerres, també molta gent que s'havia mogut a l'òrbita del PCE i el PSUC. Pel que fa específicament a l'esquerra revolucionària, la major part de partits -amb l'excepció de la Lliga i del Moviment Comunista, a part d'algunes altres formacions encara més petites- van desaparèixer entre finals dels setanta i començaments dels vuitanta. En el cas de l'LCR, va passar de 2.500 militants (que és el màxim

que va tenir, els anys 1976-1977) a uns 600 militants (cap als anys 1983-1984). Això sí, va mantenir uns nivells molt alts d'activitat i d'intervenció social.

Després es va entrar en una fase de prioritització de les mobilitzacions per sobre de l'acció institucional...

L'inici de les mobilitzacions contra l'OTAN va ser una mena de baló d'oxigen per a l'esquerra que continuava militant. En certa mesura, va aconseguir recuperar-se, en part gràcies a la incorporació d'una nova generació que va permetre mantenir una continuïtat al llarg dels anys vuitanta. M'estic referint, sobretot, a la Lliga i l'MC. Totes dues organitzacions van creure que la lluita contra l'OTAN era molt important per si mateixa i que, a més, era un espai on es podia desenvolupar una acció política pròpia i créixer com a organització. Durant aquests anys, es va adquirir consciència de la importància dels moviments socials, fruit de la percepció de les pròpies forces i de les possibilitats reals d'influència. Es va entendre que el més convenient era centrar-se en aquests moviments com a espais de resistència enfront del nou règim que s'havia instaurat. A part de les protestes contra l'OTAN, es van dedicar molts esforços als moviments obrer i estudiantil -com ja es feia anteriorment-, a la construcció del moviment feminista, a l'antimilitarisme, al moviment gai-lèsbic...

Acabeu el llibre amb un epíleg que intenta resseguir les continuïtats de l'LCR després de la seva desaparició com a organització. Reprement aquest fil, com valoreu les iniciatives polítiques que hi ha actualment dins l'espai de l'esquerra anticapitalista?

El que valoro més positivament és que s'estan movent moltes coses i s'està expressant malestar en uns termes en què no s'havia fet fins ara. És a dir, que s'estan articulant iniciatives que parteixen de discursos crítics amb el règim sorgit de la transició i amb el capitalisme com a sistema. Tot això no havia tingut un ressò tan ampli des de finals dels anys setanta. Hi ha projectes amb els quals personalment em sento més còmode i d'altres que em resulten més estranys. Caldrà veure com acaben de quallar, perquè no deixen de tenir contradiccions internes que són inevitables. Però el factor més positiu, en comparació amb el que hem tingut els últims vint anys, és que hi hagi aquesta expressió massiva d'una protesta de tipus polític i radical. ◀

“

Els discursos crítics amb el capitalisme no havien tingut un ressò tan ampli com el que estan tenint actualment des de finals dels anys setanta

”

Historia de la Liga Comunista Revolucionaria (1970-1991)

Autors: Martí Causa, Ricard Martínez i Muntada (ed.)

Editorial: La Oveja Roja, 2014

L'esquerra revolucionària es va manifestar contra els pactes de la Moncloa

Breu guia de lectura introductòria al món de l'esquerra radical dels anys seixanta i setanta

Els primers llibres d'història centrats en el món de l'esquerra revolucionària dels anys seixanta i setanta van aparèixer a mitjan de la dècada dels noranta. Eren el volum col·lectiu coordinat per José Manuel Roca 'El proyecto radical. Auge y declive de la izquierda revolucionaria en España (1964-1992)' (Catarata, 1994) i l'obra de Consuelo Laiz 'La lucha final. Los partidos de la izquierda radical durante la transición española' (Catarata, 1995). Tot i que el primer parteix d'un coneixement més profund, tots dos mostren una certa incomprensió del fenomen. Fruit d'això, especialment l'assaig de Laiz, en fan un tractament a estones esbiaixat.

Una mica posterior i, alhora, també més rigorós, és el treball de Julio Antonio García Alcalá 'Historia del Felipe (FLP, FOC y ESBA). De Julio Cerón a la Liga Comunista Revolucionaria' (Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2001). Està centrat específicament en el Frente de Liberación Popular, una de les organitzacions de les quals van sorgir algunes de les militants de l'esquerra revolucionària.

Sobre el Partit del Treball, s'han publicat dos títols els últims anys. El primer és l'obra col·lectiva 'PTE, la lucha por la ruptura democrática

en la Transición' (Asociación por la Memoria Histórica del Partido del Trabajo de España y de la Joven Guardia Roja, 2010), que aporta una mirada militant. El segon, a cavall entre el relat d'exmilitants i el treball historiogràfic, 'Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España' (El Viejo Topo, 2011), està coordinat per José Luis Martín Ramos. A més, el lloc web de l'Asociación por la Memoria Histórica del Partido del Trabajo de España y de la Joven Guardia Roja (<http://www.pt-e-jgre.com/>) conté diversos documents i recursos d'interès.

Com a mirades de conjunt, poden ser útils l'article de Ricard Martínez i Muntada "La izquierda revolucionaria de ámbito estatal, de los sesenta a los ochenta: una brevisima historia", al número 126 de la revista 'Viento Sur' (<http://www.vientosur.info/spip.php?article7899>), així com el treball —en vies de publicació— de Joel Sans 'L'últim esclat. Esquerra revolucionària, moviment obrer i canvi polític a Catalunya (1975-1979)'.

També com a visió global, però amb una perspectiva crítica feta contemporàniament, es pot fer menció de 'Crítica de la izquierda autoritaria en Cataluña. 1967-1974' (Ruedo Ibéri-

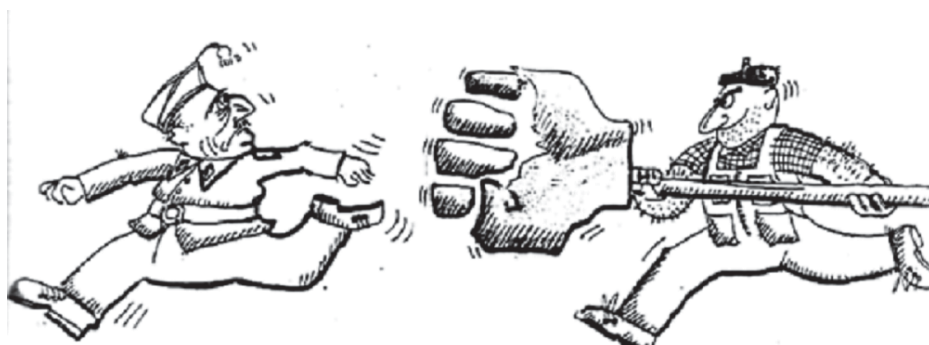

co, 1975), publicat amb pseudònim per Santiago López Petit i José Antonio Díaz. Precisament Díaz, un dels militants destacats de l'òrbita de l'autonomia obrera d'aquells mateixos anys (Círculos de Formación de Cuadros i Grupos Obreros Autónomos), és autor de dues obres basades en vivències personals que, alhora, són també un retrat polític del moment: 'Entre el fraude y la esperanza. Las Comisiones Obreras de Barcelona' (Ruedo Ibérico, 1972) i 'Luchas internas en Comisiones Obreras (Barcelona, 1964-1970)' (Bruguera, 1977).

D'aquella mateixa època, trobem un volum firmat pel Colectivo de Estudios por la Autonomía Obrera: 'Luchas autónomas en la transición democrática' (Zero, 1977).

També com a recull de textos militants, però publicats posteriorment, cal citar els volums col·lectius 'Asalto a la fábrica. Luchas autónomas y reestructuración capitalista. 1960-1990' (Alikornio, 2002) i 'Por la memoria anticapitalista. Reflexiones sobre la autonomía' (Klinamen, 2009). Des d'una perspectiva historiogràfica, és d'utilitat el capítol "Arqueología de la autonomía obrera en Barcelona 1964-1973", part del volum coordinat per la Fundació Espai en Blanc 'Luchas autónomas en los años setenta. Del antagonismo obrero al malestar social' (Traficantes de Sueños, 2008). Com a recurs digital, és obligada la consulta a l'Archivo Digital de la Autonomía Obrera (<http://www.autonomiaobrera.net/>).

Per últim, pel que fa al món estrictament anarquista, es pot fer referència al llibre de Gonzalo Wilhelmi 'El movimiento libertario en la transición. Madrid, 1975-1982' (Fundación Salvador Seguí, 2012). I aquest mateix autor és un dels impulsors del web <http://transicionruptura.info>.

Vinyeta publicada l'abril de 1973 a la revista 'Combate', òrgan d'expressió de la Lliga Comunista Revolucionària